

**PROF. DR. M. FAHRETTİN KIRZIOĞLU' NUN BAZI MÜCADELELERİ
VE MEKTUPLARINDAN İKTİBASLAR**

Dr. Banıççek KIRZIOĞLU*

“İnsanı, mektep ve yaş, gezme vesariden daha çok veya özlü olarak tesadüfler ve hayat olgunlaştırır.”

1

ÖZET

Makale, Türkolog Prof. Dr. M. Fahrettin Kırzioğlu'nun , kardeşi M. Cemal Kırzioğlu'na yazdığı bazı mektuplarından alıntılar ile; bu mektuplardan tespit edilebilen bir kısım mücadelelerini ihtiva etmektedir.

ABSTRACT

This study includes some quotations from the letters that a Turcologist Prof. Dr. M.Fahrettin Kırzioğlu wrote to his brother M. Cemal Kırzioğlu and some of his contention determined through these letters.

Başı sonu olmayan zaman ırmağı sessiz sedâsız çıkış yapıp gösterişsiz, iddiasız , sade, berrak ve fedakâr bir insanı, M. Fahrettin Kırzioğlu'nu, 25 Şubat 1332(10 Mart 1917)'de ilim dünyamız a' armağan etmişti.

Sayın Kırzioğlu, “Bu durup dinlenmeden, gece gündüz demeden yaptığınız çalışmanın verdiği yorgunluğu nasıl telâfi ediyorsunuzu?” sorusuna:

“Hayır yorulmuyorum bilakis zevk alıyorum, dinleniyorum, bu benim işim”

diyor ve huzur duyduğunu ifade ediyordu. Onun:

“Yaşadığım kadar ya bir şey öğrenmeliyim ya bir şey öğretmeliyim”

düsturunu sık sık tekrarladığı da bir hakikatti.

* Atatürk Ü. Kâzım Karabekir Eğitim Fak. Ortaöğretim Orta Alanlar Eğitimi Bölümü Öğr. Üyesi.

¹ M. Fahrettin Kırzioğlu'nun, kardeşi Cemal Kırzioğlu'na yazdığı “İstanbul/ 09.XII.1941” tarihli mektup'tan.

Kırzioğlu M. Fahrettin; ömrü boyunca hakikatin ayak izlerini takip etmiş, almadan vermiş, yorulmadan öğrenmiş, usanmadan söylemiş, bilmiş bildirmiş, mekân hissi , zaman endişesi ve beşeriyet engelleri tanımadan: ilim ve devlet adamı hüviyetine bürünmüş hâm-ervâhla sürekli mücadele ederek hakkın ve hakikatin kavgasını yapmış; her nefes alış verişte güzelliğin, olgunluğun havasını kayıtsız şartsız etrafına dağıtmıştır.

Sâde, iddiasız, gösterişi asla sevmeyen bir insan olarak cemiyet içinde en tok gözlü, en mütevâzi ve geri planda kalmayı tercih eden, hatta toplu fotoğraflarda dahi kendini gizlercesine kenarlara çekilen Kırzioğlu M. Fahrettin; vefa, merhamet, hüsnüzan, sabır, tahammül, hulâsa eksiksiz bir insanlık tablosunu vücut- ı mu'cizinde toplayıp gizlemiştir.

Kendine has metotlarıyla hakikatlere ışık tutan Cumhuriyet Dönemi'nin bu çalışkan, dürüst ve sebatkâr tarihçisi, uzun senelerden sonra yavaş yavaş köşesine çekilmiş olmakla bilikte, herkesin görüp bildiği onurlu yaşayışında: rihletine dek gençliğindeki gibi bütün tazeliğiyle, enerji dolu bir kafa ve yürekle ilim dünyası'ndaki yerini her türlü takdirin üstünde korumaya devam etmiş; örnek bir ilim adamı olarak sevilip sayılmıştır.

Bu sene, 10 Şubat 2005 tarihi itibariyle ölümünün 1'inci yılında olan ve yazı hayatına başlayışının da 72' inci yıldönümünü idrak eden ; eserleri ve fikirleriyle bugüne kadar milletimizin huzuru, mutluluğu, birlik ve beraberliği için 87 yaşını aşkın ömrüne rağmen devamlı çalışmasıyla karanlığa ışık tutan bu Hocalar Hocası M. Fahrettin Kırzioğlu, Türkçe'ye de hayrandı. Onun Farsça, Arapça ve benzeri kelimeleri kullanması -ilmî terim ve kayıtlar hariç- görülmemiştir. Tertemiz bir Türkçe ile eserlerini veren bu büyük tarihçi bütün varlığı ile gerçek bir âlimdi, hakimdi.*

Kendileri Ortaçağ Tarihçisi olmasına rağmen edebiyatın her dalında, tarihin keza her çağında, bilhassa kurtuluşumuzun mührünü taşıyan, sembolü olan Millî Mücadele Tarihimizin mahallî ve genel bütün çatışmalarını belgeleriyle gün ışığına çıkarıp bizleri sevindiren kitaplar, makaleler ve konferansları gururumuz olmuştur.

Türk İnkılâp Tarihi(Millî-Mücadele, Atatürk İnkılâpları)², Kars İli ve Çevresinde Ermeni Mezalimi (1918-1920)³, Bütünüyle Erzurum Kongresi⁴, Kars

* "Bilge" anlamında.

²Atatürk Ü. Basımevi. Erzurum,1977.

³ Kardeş matb., Kars Turizm ve Tanıtma Derneği Yay., Ankara 1970; İngilizce Versiyonu: Atrocities Committed By The Armenians In Kars And Its Vicinity, Köksav Yay., Ankara 1999.

⁴Kültür Ofset Ltd Şti., Ankara 1993. - Cumhuriyet'in 70. yılında T.C. Ziraat Bankası'nın armağanıdır- (Resmî Arşiv ile Âilelerdeki Belge ve Hâtralara Göre)

Tarihi,⁵ 1855 Kars Zaferi,⁶ Edebiyatımızda Kars⁷, Dede-Korkut Oğuznâmeleri I. Kitap⁸, Millî Mücadelede Kars⁹, Kara Amid(Diyarbakır) Tarihçesi ve Abidelerinin Kılavuzu¹⁰, Ziya Gökalp Müzesi ve Gökalp Albümü¹¹, Anı Şehri Tarihi¹², Yukarı Kür ve Çoruk Boylarında Kıpçaklar,¹³ Osmanlılar'ın Kafkas- Elleri'ni Fethi(1451-1590)¹⁴, Rize ve Dolaylarında Bilinmeyen Tarihi Gerçekler¹⁵, Kanada Karsı'na Armağan¹⁶, "Kanada'daki Kars Köyü 108 Yıldır Zaferimizi Kutluyor"¹⁷ Târihçe-i (Gazavât-i) Dağistân¹⁸, Kâzım Karabekir¹⁹ ve diğerleri dahil bu gün basılmış 39 kitabı; Karanlı Üç Eski Saz Şâire Âşık Hasan, Keşişoğlu, Abo-Ağa(Zihni)²⁰, Kars Kalemizin 900. Fetih Yıldönümü²¹, Millî Destanlarımızdan Dede-Korkut Oğuznâmelerinin Tarih Belgesi Bakımından Değerleri²² vb... 24 ayrı basım; 77 makale ve bildiri; "Kürmanç Kürtlerinin Aslı I-III"²³, "Bu Millet Kars Uğuruna İki Milyon Şehit Vermişti"²⁴, "Diyarbakır Tarihi I-V"²⁵, "Erzurum Üniversitesi İçin Dede Korkut Enstitüsü- Fındıkoğlu'na Açık Mektup"²⁶, "İspir Firuzesi ile Erzurum Nefti I-II"²⁷ ve başkaları dikkate alındığında ... 107' yi aşkın -sürelî yayınlarda- gazete yazısı ; 400' ü aşkın-sürelî yayınlardan- 60 ayrı

⁵ I. Cilt, Işıl matb., İstanbul 1953(Taş Çağları'ndan Osmanlı İmparatorluğu'na değin- Ekleme:1534-1921 Yılları Kronolojisi-)

⁶Kars'ı Tanıtma Derneği Yay. Işıl matb. İstanbul 1955.

⁷ II. Kitap, İstanbul 1958.

⁸İlk bs., Burhanettin Erenler matb.,İstanbul 1952; 2.bs. Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 2000 (Birinci kitabın tıpkı basımı ile, 1975 yılında . Atatürk Ü. tarafından basılan II. Kitabın düzeltilerek tek cilt haline getirilmiş basımıdır -Dede Korkut Kitabı I-II'nin birleştirilmiş yay.-)

⁹I. Kitap -Belgeler, İstanbul 1960.

¹⁰Diyarbakır, 1956.

¹¹İstanbul 1956.

¹²I. bs. Ankara 1982 .

¹³TTK Yay., I. bs. Ankara 1992.

¹⁴ Atatürk Ü. Yay., 1. bs. Sevinç matb., Ankara 1976; 2. bs. TTK Yay. 1998.

¹⁵Ankara 1992.

¹⁶Erzurum 1972.

¹⁷Vatan gaz. İstanbul 29 Eylül 1963.

¹⁸ Türk Dünyası Araştırmalar Vakfı Yay.,İstanbul 2000.

¹⁹Kültür Bakanlığı. Yay., Sevinç matb. Ankara 1991(Kendi Eserleri, Haltercümeleri ve Arşiv Belgelerine Göre)

²⁰Türk Folklor Araştırmaları Yıllığı 1976'dan ayrı basım, Ankara Ü. bs., Ankara 1977.

²¹ TD derg., Cilt: XIII, S. 155.

²² Belleten, C.L, S.198(Aralık 1986).

²³Tasvir gaz., İstanbul, 1, 22 Mayıs ve 14 Haziran 1946.

²⁴Tasvir gaz., 29 Ekim 1947.

²⁵Şark Postası, Diyarbakır, 25-30 Ocak 1955.

²⁶ Hür Söz, Erzurum, 12 Ağustos 1960.

²⁷Hür Söz gaz., 21, 23 Şubat 1961; bu konu, birkaç mektupta çeşitli yönleriyle ele alınmıştır.

dergide²⁸- müstakil makale; Ansiklopedi ve Yıllıklarda²⁹ yer alan çalışmaları bulunmaktadır.

Bütün çalışmalarıyla Kırzioğlu M. Fahrettin, insanın millî duygularını kamçılayan gerçek ve ciddi bir mürşitti. Bu mürşitten gelen mektuplardaki sesin muhatabı görünüşte kardeşi M. Cemal Kırzioğlu ve bazılarına da bendeniz yeğen Banıçiçik Kırzioğlu ise de gayesi, bizlerin penceresinden seslenerek; insanı insan, milleti millet yapan değerleri telkin edip; mektuplar kanalıyla birtakım hayafî prensipleri: vatan, millet, tabiat sevgisini; tarih şuurunu; gerçek eğitimci, iyi insan, iyi vatandaş ve ilim insanı olma yollarını öğretmektir.³⁰

Aile dosyamızda F. Kırzioğlu'nun ilki Kars, 25-XII-1940³¹, sonuncusu Erzurum 22 XII. 1884 tarihli³² olmak üzere kardeşi M. Cemal Kırzioğlu'na yazdığı üçyüzü aşkın mektup bulunuyor. O'nun mektup yazmak ve cevaplamak hususundaki hassasiyetini aile fertleri ve alâkalı olduğu çevreler bilmektedir.

Okunaklı bir kaligrafisi vardı. Bir ihtiyaca cevap vermek için acele yazılmış rık'a'yı hatırlatan eski yazısında noktalamalar neshî'yi işaret ederken, genelde başlıklar el yazısının daha güzel olduğunu gösterir. Yeni yazısı ise, önceleri tamamen okunaklı bir el yazısı biçiminde iken, sonraları el yazısı ile, -kimi ifadeleri vurgulamak için- matbu yazıyı birlikte kullandığı dikkat çeker.*

Biz bu yazımızda Kırzioğlu'nun öğretisini adı geçen mektuplarından birkaç iktibas ile, mücadelelerinden bazılarını - mektuplarından hareketle- yazarak tespit ettik. Mektupların bütünü dikkate alındığında, bunların bilimsel bir açıklık ve bir plan gözetilerek yazıldığı görülür. Yazımıza aldığımız iktibaslarda geçen kimi isimler, hadiseler ve çalışmalar hakkında okuyucuların bilgisi

²⁸Altın Işık, Anayurttan Atayurda, Azerbaycan, Barış Dünyası, Belgelerle Türk Tarihi, Bizim Çoruh, Bozkurt, Coğrafya Dünyası, Çınaraltı, Dadaş, Dicle, Diyanet, Doğuş, Ergenekon, Halk Bilgisi Haberleri, Halkevleri Dergisi, İş ve Düşünce, Kadın ve Aile, Kültür ve San'at, Millî Kültür, Orkun, Rize'nin Sesi, Selçuklu Araştırmaları Dergisi, Tanrıdağ, Tarihten Sesler, Turizm Bülteni, Türk Amacı, Türk Dili, Türk Dünyası Tarihi, Türk Folklor Araştırmaları, Türk Sazı, Türk Yurdu, Ülkü, Yesevi, Yücel...

²⁹Türk Ans., İslâm Ans., Türk Dili ve Edebiyatı Ans., Artvin İl Yıllığı, Siirt İl Yıllığı, Kars İl Yıllığı.

³⁰1960'tan sonra Kardeş Cemal Kırzioğlu'na yazdığı mektuplarda çoğu kez bana hitaben eski yazı ile yazılmış birkaç satır bulunurdu -Tabii müstakil olanları da vardı- Gaye, öğrencilik ve branş dikkate alındığında, alanı Türk Dili ve Edebiyatı olan bendenizi eski yazıya ısındırmak olmalı. Bunları bir başka yazımızda anmayı düşündük.

³¹Kağızmanlı Âşık Hıfzî'nin "Girdik 15 yaşımıza/ Ağu düştü aşımıza/ Neler geldi başımıza/ Ben bilirim Allah bilir" deyişinin yer aldığı bu mektupta: "Frenk demokrasisi ve açıklık ve hürriyeti bize gelmez; erkek hâkim ve diktatör olmalıdır... Bunu temin etmezsen ebedî bir ateşe ve bedbahlığa düşersin." ifadesi ilgi çekicidir.

³² Kardeşi de Erzurum'da olmasına rağmen, telefonla bağlantı kuramadığı için mektubu ona elden göndermiştir. Bu tarihten sonra kardeşi ile iletişimi telefonla veya kısa notlarla gerçekleştirmiştir.

* İktibaslarda bu durumu "seyrek" font kullanarak belirttik.

olmayabilir endişesiyle çok kısa bilgileri dipnotlarında vermek gereğini duyduk. İktibasların değerlendirme ve yorumlarını da ilgililerin takdirine bırakıyoruz.

I. B a z ı M ü c a d e l e l e r i

Sarıkamış ormanlarından , mukaveleye aykırı olarak genç ve taze çam ağaçlarını fidan hâlinde iken yıkımlık odun diye kesip askeriye satan S e y m e n isimli gaddar bir müteahhidi; başta Başbakan olmak üzere ilgili sorumlulara şikâyet ederek vaki katliamı durdurmak ve mevcut mukaveleyi iptal ettirmek, tazminat cezasına çarptırmak gibi büyük bir hizmet veren vak'a tarihinde yedek Teğmen bulunan Kırzioğlu bu yüzden de işbirlikçilerin hışmına uğramış hayli sıkıntılar çekmiş ise de büyük bir vicdan rahatlığı ile davayı kazanarak alkış toplamıştı.

16 Ağustos 1064 /1964 Selçukluların Kars İlini Fethi Tarihi'ni ebediyete kadar büyük bir Kurtuluş Bayramı olarak dünyaya tanıtmak ve her yıl Kars'ta bu mübarek günün bayram olarak kutlanmasını temin etmekle vatana büyük ve unutulmaz bir tarih kazandırmıştır.

Kars ve civarındaki tarihî yer ve abidelerle Ulucami'i yıkımdan kurtarmanın mücadelesini yapmıştır.

Gürcü Profesörlerinin ve Ermeni Kongrelerinin Kars ve Ardahan üzerindeki hak iddialarına karşı radyo konuşmaları, bilimsel yazılar ve broşürlerle gerekli cevabı vermiştir.

K a r s / A r p a ç a y (Z a r ş a t) da tahsil müfettişi iken senelerce devletin vergilerini çarçur eden, ödemeyen türedi birkaç mütegalibenin ödenmeyen borçlarına karşılık olarak mallarını haczederek pazara dökmüş, devletin heba olan kazancını korumuştur. Bu mücadelesinde hayli sıkıntılar çekmiş ise de yöre halkı ve bilhassa diğer namuslu vergi sahibi köylüler Kırzioğlu(Çelik)'na alkış tutmuşlar; ve ilgili dairece de takdir ve tebrik edilmiştir.

1948 yılında Kırzioğlu, Kars Şehir İmar Planıyla oynayan ve sonu suistimale kadar uzanan kötü düşünce sahibi ikiz kardeş şeklinde anlaşarak görevlerini kötüye kullanan Vali ve Belediye Reisi ile yaptığı belgeli mücadeleye kazanmış, başta Belediye Encümeni Azaları olmak üzere bütün Kars halkının takdirini toplamıştır.

II. M e k t u p l a r ı n d a n İ k t i b a s l a r

- Kardeşi M.Cemal Kırzioğlu'na yazdıklarından³³-

Kars 23. 6.1948

³³ İlgili mektuplarda: "Canım Kardeşim"; "Cemal Can"; "Sevgili Kardeşim Cemal Can"; "Sevgili Cemal Can"; "Aziz ve Sevgili Cemal Can" hitapları kullanılmıştır.

1.Ben, Vâli ile Belediye reisinin müteahhitlerle ortak olarak 10700 liraya (Kars İmar Plânı) diye eski bir plânı geçen sene kopya ettirdiklerini ve Bayrampaşa, Kaleiçi, Sukapusu gibi Darboğaz Arkı ve Kars çayı solunda kalan yerlerle Hâfızpaşa Pavyonları gibi Demiryolunun güneyinde kalan 4 Mahalleyi(aynen Çarlık Rus düşüncesine uyararak) hariçte bırakmak istediklerini öğrenip; Başbakanlığa, C.H.P Merkezine ve Tasvir Gazetesine bildirdim. Vâli ve Belediye Reisi aleyhime harekete geçtiler; fakat bütün belediye âzaları ile Karşılılar hak tarafını, beni, tutuyor. Neticeden eminim. İkisini sepetliyecekler, ve muhakeme edecekler. İşlerim bu yüzden pek çok....

Kars, 13.I.1941

2 ...baba-oğul, kardeş-kardeşten ayrılamaz, çünkü kan birliği- damar birliği vardır. Bak sana dünyaca tanınmış bir şairin bir parçasından anlatayım ki, kanın-damarın tesirini bundan iyi anlatan olmamıştır: “Bir genç, bir kıza vurgun oluyor,..kız neticede diyor ki, ananı öldür ve onun kalbini bana getir de seninle bir olup beraber yaşyalım... Genç gelip anasını canavarca öldürüyor, kalbini çıkarıp sıcakken götüreyim derken koşarak sevgilisine doğru geliyor. Yolda ayağı taşa değip yıkılıyor (2) kalp de elinden öteye fırlıyor!(kanı icabı bu ana kalbi dile geliyor(Aman oğulcan! bir yerin incindi mi?) diyor” şair bu ana kalbinin bütün kanı bir olan aile efradında da bulunduğunu ilâve ediyor...³⁴

...bana gelince, babamı ve sizleri gördüğünüzden ayırmamak ve düşmana(Okhkhay) dedirtmemek için 5 yıl oluyor ki tahsili bırakıp 50-60 liraya kulluk ederek hem ömrümden, hem istikbâlimden, hem zevk ve... fedakârlık etmekte değil miyim? Benim arkadaşlarım şimdi asistan ve profesör muavini(Doçent) oldular; ben daha fırsat bekliyorum. Ve bu fırsatı şahsım için değil Kars ve çevresini her türlü varlığın tanınması ve neticede Türklük ve Yurdumuzun Ülkümüzün hayrı için bekliyorum. Belki bu yolda pek geç kalmış ve vücudumla ömrüm vefa etmeyebilir. Fakat bu yolda yürümeğe vicdanım ve varlığım ile ant içtim ³⁵... Kars 3- III- 1941

³⁴ Anılan şair,” Mehmet Emin Yurdakul” dur; söz konusu şiiri de,”Kesildi Mi Ellerin”; “Sayın Kırzioğlu İstanbul Edebiyat Fakültesinde öğrenci iken millî şair M. Emin Yurdakul’un dikkatini çekmiş ve onun sevgisini kazanmıştır. 20 Nisan 1943 tarihinde Ankara adlı kitabını imzalayan Yurdakul, imzanın üzerine: ” Milli ülkümüzün meş’alecilerinden Aziz oğlum Fahrettin’e yadigâr olsun ifadesini yazmıştır.”(Bu tespitimiz: Yunus Zeyrek’in internetten “Büyük Bilgin Prof.Dr. Kırzioğlu’nun Ardından” adlı yazısından alınmıştır.

³⁵ Sağlık Bakanlığı hesabına yatılı olarak İstanbul Tıp Fakültesine devam ederek P.C.N(F.K.B) bölümünü bitirmiş olan Sayın M. Fahrettin Kırzioğlu, Kars’taki evlerini hırsızların soyması ve ailesine yardım etmek zorunda kalması üzerine 1936 Haziranında Tıbbiyeden ayrılmış; Posof ilçesinde ve Ahıska ile Acara sınırlarımızda, tahsil müfettişi olarak at üstünde yetmişbeş köyü dolaşmıştır. Böylece Halkbilim çalışmaları için bol imkânlar elde eden M. Fahrettin, 1937 Mayısında askere alınmış ve Onuncu Dönem Yedek Subay Okulundan Topçu Asteğmeni olarak çıkmıştır. Sarıkamış’ta altı ay kıta hizmeti yaptıktan sonra 1938 Ekim ayı sonunda terhis edilmiştir.

3. "...Burada Doçent Pertev Naili Boratav ile yerlilerin bildiği hikâyeleri yazıyoruz. Ankara Dil- Tarih mektebine bastırmağa yolluyacağız. Böylece hem orada okumam için yol açılmış olacak, hem de umduğumuz tetkiklerim neşredilmiş olacak..."³⁶

Kars 3.V.1941

4. ..Eldeki Doğuş çıkınca Haziranda Niyazi'nin (Yurt ve Ulus Türküleri) adlı 20-22 şiirini bir risale halinde Halkevi hesabına bastıracağız. Bu sayıdaki Doğuş' ta bir Rus âliminin(Kars) hakkındaki yazısının tenkidini de yaparak bastıracağım. Daha basılmadan alâka uyandırdı...."³⁷

Kars 4.VIII.1941

5. ...Belki radyodan da duydun: (Azerbaycan) kitabını çıkaran Genceli ve İst.Üniversitesi Edebiyat Fakültesi(Türk dili tarihi) profesörü Ahmet Caferoğlu 28 temmuzda Erzurumdaki Tetkiklerini bitirerek buraya geldi. Kars ve koyalarındaki yerli ve göçmen ahalinin şivelerini 200 e yakın harf kullanarak tespi ediyor. Burada da evvelce tanıştığımız olan kendisine ben kılavuzluk ve yardım ediyorum. Hemen hiç boş vaktim yok...³⁸

İstanbul 9. XII.1941

6. ...Evet dün Japonya resmen dünya harbine girdiğini her vasıta ile ilân etti. Yanbaşımızda kan gövdeyi götürüyor. Yunanistanda aç insanlar kedi köpek eti yedikten başka , çayları da taryarak gece gündüz balık avlayıp tutmakla meşgul, milyonluk şehirler bir günde, milletler birkaç ayda mahvoluyor. Bunun yanında ve bu çağda bizler (cennet) teyiz demek ve Tanrı göstermesin belki bu günleri de ararız....

Piyasada satlık hiç kâğıt yok. Olsaydı şimdi başka kitaplarımı bastırırdım. Yazılarımdan ikisi (Çınaraltı) ve biri(Yurd) dergisinde çıktı. İstanbul ve Ankara aydınları ile Türkçülerimiz sevinç ve heyecan içinde: Koçaklamalara bayılıyorlar;

1941 Eylülüne kadar Kars Lisesinde Türkçe Yardımcı Öğretmenliği yaparken Halkevlerinin aylık dergisi olan DOĞUŞ'un 42-58. sayılarını çıkarmış ve Halkbilim üzerine hazırladığı yazılarını burada yayınlamıştır.

1941 yazında Alman-Rus savaşının başlaması üzerine M. Fahrettin, yeniden yüksek öğrenim yapma imkânı bulmuş ve İstanbul Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümüne yazılmıştır. Bu arada 10 Kasım 1944 gününe kadar onyediy ay süren ikinci askerliğini yine Sarıkamış'ta yaparken bölge köylerinde araştırmalarını geliştirmiştir. 1946 yılında fakülteyi bitirince iki yıl İstanbul kütüphanelerinde incelemeler yapmış yayım ile uğraşmaya başlamıştır.

³⁶Adı geçen Doç.: Türk halk edebiyatı ve folklor uzmanı(Gümülcüne 1907-?); ilgili derlemeler: "AÜ-DTCF dergisi, S.1,1942 ve c.IV,S.1,1945." kimlikli dergi.

³⁷(Şair) Niyazi Sabri Ergül.

³⁸Söz konusu çalışma "Dr.phil.A. Caferoğlu-Üniversite Türk Dili Tarihi Profesörü- Doğu İlleri Ağızlarından Toplamalar (Kars, Erzurum, Çoruh İlbaylıkları Ağızları), T.D.K C.I.9, İstanbul 1942, 296 s. " kimlikli kitapla sonuçlanmıştır.

her hafta bunlardan bir yazım çıkacak, hepsi (10) sayıyı bulur. Sana şimdilik 2 Çınaraltı ile bir Yurd yolluyorum, eyi sakla, bundan sonra çıkacakları da yollarım...³⁹

İstanbul 10-I-1942

7...Meşhur Namık Kemal, sık sık A. Hamit tarafından hapse ve zıندانlara atılarak hürriyet yolunda eşsiz cefa ve ezalar çektiği sırada yazdığı bir kasidenin başında şöyle diyor:

“Felek her türlü esbâbı cefâsın toplansın gelsin

Dönersem kahbeyim bir lâhza bu râhi hürriyetten” şimdi sen de, bugünlerde umulmıyan cefaların “felek” ten geldiğini ve geçici olduğunu düşünerek üzülmemeye çok gayret etmelisin...

İstanbul 12-II-1942

8. ... Akşam aldığım mektubun sonunda, Şubattan itibaren Karsta da karne ile ekme verileceğini ve kendilerine 375, çocuklara 250 gram ekmeğin nasıl yeteceğini düşünüp kıvranan 60 lık babamız “balam, bu yaza çıkabilsek ey şeydir” diyor. İşte bu ağır mânalı cümle, benim üzerime bir gür sıcak su dökülmüş gibi sinirlerimi kaynatı ve dudağımı titretti...

İstanbul 3. VII.1942

9. “Dün 8-13 sayılarında 6 tane Tanrıdaki dergisini posta ile adresine yolladım. Aylık (Türk Amacı) ndan da iki sayıyı birden bu hafta yolluyorum. Türk Yurdu, ancak ayın 15’ inden sonra çıkabilecek daha kâğıdı alamadık...”

İstanbul 19. VII. 1942

10. ...Ben imtihanı kazandım, üç yılımız kaldı demektir. Aybaşına dek kâğıt verilecek ve Türk Yurdu çıkacak. Sansürlerine kızdığımın artık Çınaraltına yazmıyacağım. Çünkü ” Sarıkamış” adlı yazımdan Enver Paşayı ögen bir haneyi çıkardılar. Tanrıdaki yazıyorum. Şiirlerinden yine yolla neşrettireceğim...

İstanbul 23. VIII. 1942

11...Bu kâğıdı⁴⁰ sana Türk Amacı idarehanesinden yazıyorum. (Türk Yurdu) oradan, doktorun evine taşındı- hani sen bir gün tıraş olurken ben uğramıştım ya oraya.⁴¹...senin şiirlerinden bir danesini tashih ve kısaltarak Tanrıdaki verdim, haftaya çıkar...

³⁹Çınaraltı ve Yurt dergilerinde çıkan makaleler için bkz.:Yunus Zeyrek ” Prof..Dr. F.Kırzioğlu M. Fahrettin /F.Kırzioğlu'nun Yayınları” Türk Kültürü Derg. ,S.480,Yıl: XLI, Nisan 2003, (iktibaslarda geçen dergi ve yazı adları için de bu kaynağa bakılabilir.) s.139-178.

⁴⁰“Mektup” anlamında.

⁴¹ Rıza Nur (Doktor) Türk siyaset adamı (Sinop 1878-İst.1942).

İstanbul 22.IX 1942

12. "...Şimdi sende (1.2.3.) N.lu Türk Amacı ile (1. 2. N. lu Türk Yurdu tamam oldu mu? Tanrıdağının 17.ncisini idarehaneden kolleksiyonlar satılınca alırım. Rahmetli olan Rıza Nur beğın ölümü ile eski nüshalara vârisleri el koydu..."

İstanbul 9. X.1942

13. "...Tanrıdağından istemiştin, senin bir şiirin orada çıkmıştı; idarehane kapalı, açılınca 2 dane alıp yollarım..."

İstanbul 27. XI.1942

14. "... Kırzioğlu imzalı Türk Yurdundaki yazım, burada epeyce gürültü ve alâka uyandırdı. Bundan sonra bu tarihi soyadımız⁴² yazılarda kullanacak ve Kars'a gelince de nüfusa yazdıracağım..."

İstanbul 4- I- 1943

15. Bir deyiş*
Gene bugün merak sardı,
Şu yerde dertli başımı..
Kaygım, tasam bine vardı,
Dilerim ilâç aşımı..
Felek bizi ayrı saldı,
Kısmetimiz dağınık kaldı,
Kavuşmamız yakın oldu,
Hak tez alsın ataşımı..
Zati gülmemişim baştan,
Başım kurtulmadı taştan,
Haber gecikti kardaştan,
Gönül ister kardaşımı..
Ruhum arar sırdaşımı..⁴³

⁴²1934' deki Soyadı kanunu üzerine Çelik soyadını alan babasına uyarak bu adı kullanan M. Fahrettin 1943 sonlarında mahkemeye başvurup ötedenberi bilinen eski aile adları "Kırzioğlu" nu soyadı olarak yeniden almıştır. Erzurum Yakutiye minaresi içerisindeki 1310 günlemlî vakıf yazıtında, Bayburt'un Hart bucağındaki Büyük ve Küçük Kırzu köyleri adı ile yer adı olarak ve 1518 yılındanberi Osmanlıların Doğu Anadolu tahrir defterinde de Türk erkek adları olarak kullanıldığı bilinen "Kırzu", halk arasında, saçının bir tutamı anadan doğma ak(kır)olan kimselere verilen Türkçe bir takma addir. "Kır-su": kır-ca/ kır-ımsı anlamına gelmektedir. M. Fahrettin 'in babadedesi, Arpaçay'ın Başgedikler Bucağıının Gorhana eşrafından Mehmet Ağa, anadan "kırzu/kırzı" olduğundan ona ve oğlu Şerif Ağaya "Kırzı Mehmet", "Kırzı Şerif" dedikleri için, bu soydan gelenlere de Kırzılar- Kırzioğulları denilegelmiştir.

* "Şiir" teriminin Türkçe karşılığı.

⁴³Bu deyiş, kardeşi aynı zamanda sırdaşı da bildiği M. Cemal'den iki aya yakın bir süre mektup alamaması üzerine yazılmıştır.

Aladağ- Gümüştepe 22. VII.1943

16. ...Sarıkamyşa indiğim gün işe başladım. Ve 10 gün sonra, yanlışlıkla Koşuluva verildiğim anlaşılacak 8. Ağırtop Alayına gittim. Ve bunun yazlık yeri olan Yenigazi köyüne geldim. 26 gün burada kaldıktan sonra 16 temmuzda Kağızma nla - Sarıkamyşa arasındaki Aladağ a birliğimizle yazlığa geldik. Ben 16 da Karsa gidip 18 tem. da döndüm ve Selimden Aladağ a geldim. Kar yağınca Sarıkamyşa döneceğiz.” Karseli”⁴⁴ kitabımı çadırda makine ile temize geçip Karsta götürüp Partiye teslim ettim. Yalnız 45 sayfalık 3 küçük bahis kaldı, onu da yazıp 20 güne kadar yetiştirerek götürüp vereceğim. Ankara 1250 lirayı, kitabın müsveddelerini teslim alıp okumadan ve güven üzerine Karsa göndermişti; İstanbula matbaaya verilmek üzere yola çıkarttırdım. Eser Cumhuriyet Bayramına kadar basılıp bitecek. Adres: Fahrettin Çelik As.Pos.12567 Subaylarından Sarıkamyş...

Aladağ- Karanlıkdere 29.8.1943

17....Sivas'tan yazdığım mektubunu, 10 güne yakındır ki Karakurt, Mıcingert ve Karaurgan bölgelerinde arzum ve vazife ile dolaşip geldikten sonra dün burada aldım. Bu yüzden karşılığı da gecikti. Yeni ve tam askerlik vazifem hayırlı olsun. Ayın 5'inde ikinci olarak Karsa gidişimde berberin oğlu Aliekber senin Sivasa gittiğini söylemişti. Orada her çarşıya çıkışında, 93 te Karstan gelenlerle ve onların oğullarıyla görüşüp, Karanlı âlim ve Şâir -âşıkların nerelerde yerleşip, ne olduklarını, 93 teki Karanlı gönüllülerin atlıbaşısı Mehralibeğ⁴⁵ in ocağında şimdi kimlerin kaldığını, göç ve Karstan ayrılışı türkü ve destanlarını da arasına yazar, bana bildirirsin.⁴⁶

Hikmetten aldığım mektupta, 30 Temmuzda Şevki Beyamcanın kalp sektesinden öldüğünü bildiren bir telgraf aldığı yazılı idi. Buna o denli üzülp, döğündüm ki, hiç sorma. Âilemizin bu son ve en yaşlı âlim- Şâir ve fâzil büyüğünü de kaybettik. Hikmetin⁴⁷ adresini sana yazıyorum, kendisine başsağlığı yaz. Hikmet Dizdaroğlu, Akşam Kız Sanat Okulu Öğretmeni Bayan Rukiye Dizdaroğlu eliyle Burdur...

⁴⁴“Kars Lisesi mezunları ve Karanlı gençlerin teşebbüsü ve C.H.P halkevleri Bürosu yardımı ile neşredilen bu kitap 15/10/1943 tarihinde(1500)nüsha olarak basıldı “notunu ihtiva eden ilgili yayın: “Kars, ‘Redaksiyon Hey’eti: Kemal Çilingiroğlu, İbrahim Tuğcu, Hasan Erdoğan, Fahrettin Çelik(Kırzioğlu), Ali Yeniaras, İsmail Oktay, Kemal Yurtseven’, C.H.P. Halkevleri Bürosu Yayınlarından, İstanbul Yeni Sabah Matbaası-1943, 8+144 s. “ kimliklidir. Kitaptaki bölümlerin: Kars eli Coğrafyası, Kars eli Tarihi, Kars elinin Ekonomik Bünyesi adlarıyla tespit edilmiş olması, iktibastaki “Karseli” ifadesiyle örtüşür.

⁴⁵“Mehralibeğ” için bkz.: Mehmet Arif,”Başımıza Gelenler, Tercüman 1001 Temel Eser, 1.Cilt. s.176-180.

⁴⁶İktibasta anılan mekân isimleri, Sarıkamyş coğrafyasındadır.

⁴⁷Yazar (Zile 1917-Ankara 1981).

İstanbul, 23 Ocak 1945

18....Ben bu günlerde o denli büyük tarihî dava ve meseleleriyle uğraşıyorum ki, artık “Kars Eli Tarihi”ni unutmur gibi oldum: bizim ve başka tarihçilerin görüp belirlemediği bir gerçeği, eski Ermenice ve Bizans dilinde(Rumca) yazılan tarihlerden(Fransızca tercümelerden) öğrenip çıkardığım bu çok büyük ve Türkiye tarihinde yepyeni bir görüş ve ufuk yaratıp açacak olan gerçek şudur. Dedelerimiz Saka(İskit) lar ve Peçenekler MÖ. 785 yıllarında Kür ve Aras boylarına gelmişler. Sakalardan(Gogar ve Gagavan, Sahat çukuru) ve Peçeneklerden de Pasen-Pasınlar, Mıcingert ve Beceni gibi eskiden beri gelen yer adları kalmış. Ermeni diye bir millet, kavim olmayıp bu sözü” Gregoryen Hıristiyan “ mânasına ve Türkçe konuşup saz çalan Ermeniler de hep Oğuz ve Saka torunlarıdır. “Gürcü-Laz” sözleri de millet değil Ortadoks mezhebinden olan yerli Türk ve Terekeme Hıristiyan demektir. Ve tarih boyunca böyle anılmış. M. sonra 225 yıllarında yâni, İslamlıktan da 400 yıl önceleri Ak-koyunlu Türkler için kuzeyinden Aras ve Murat boylarına gelip 305 te eski yerlilerle birlikte Hıristiyanlığı kabul etmişler ve İslâmlık yayılıncaya değin hep en güzel kiliseleri bunlar yaparak Türk arkamı kartal ve koçbaşını taşlarda kabartmışlar. Ve Müslüman olunca da bu arkamları yaşatmışlardır. İşte şimdi, Kars Eli Tarihini, bu gerçekliğin başını bulduktan sonra, buna göre yeniden işleyerek yazıyorum. Şubatta makineye çekeceğim. Bu gerçeği ayrı bir raporla Türk Tarih Kurumu Başkanlığına da yazdım...

....Ednem, dünyanın bu karışık zamanında bizim ayağımıza köstek vurup Karsa ve eve bağlamak için evlendirmek işine başlamak istiyor. Fakat ben kendisine herşeyi açıkça yazdım. Bir erkek için zamanında evlenmek çok güzel ise de , bizim ülkü ve çalışma arzumuz, hepsinden üstün ve her türlü fedakârlık isteyen bir ateşle özümüzü kavuruyor. Bugün Arpaçayının ötesinde Kars ve Türkiye hâkimiyeti için kazılmak istenen tuzak ve mezarların ” tarih ağacı ve demirinden yapılma” kısmını ve heyecanını söndürecek kimyali ilâcı, her Karslı ve Türk gencinin hazırlaması gerekir. Eğer bu anlatmak istediğim hususları kavramıyacak bir ruh ve kafada olmasaydın bir sırrolan bunları sana da yazmazdım. Onunçün bu kâğıdı yırtıp yak ve ruhunu kavra, yetişir. *..

Kars 13. 05.1947

19...Bana gelince 1931 de Erzurum‘a gidişimden beri kendi hesabıma ve ilim- irfan adına; tecrübe, adam tanıma ve görgü namına oldukça birşeyler elde ettim.

Bunu çok ilerletip kökleştirerek, hayatta münevver gençler arasında cemiyet hayatı kurarak ve kütüphane ve neşriyat âlemimizde Moskoflara karşı ilim ve edebiyat sahasında sarsılmaz kale ve abideler yaratarak bu yollarda çalışmak

* Bağışlanmak dileriz.

isityorum. Bunun için evlenmek ve iyi yiyip lüks giyinmek gibi maddî ve hayafî hususları ihmalde bile bile geri atıyorum. Şimdi 31 yaşına girdim yani hayatın en verimli ve faal devresindeyim. Yabancı dilleri öğrenip ilerlemekten başka şeye artık ihtiyacımız kalmadığı gibi . Ancak bol ve en zengin kütüphanelerin bulunduğu İstanbul bizler için en tabîî bir laboratuvar ve çalışma yeridir. Buradan büsbütün ayrılmak, bizler için çok iyi bir denizcinin karada asker olması gibidir. Ve deniz yerine çaylarda ve ufak göllerde yapabileceği faaliyetle yeterlenmesi demektir. Fakat babam'ın ve altı bacamızın yardımına ve yetişmesine bakıp koşmakla bizlere düşen baş vazife ve farzlardandır. ...⁴⁸

Diyarbakir, 8 Mart 1956

20... Sarı- Moskof'un 1855 te Anadolu'nun Doğu-Kilidi Kars Kalesindeki feci bozgunu ile Türkiye Türklüğünün kadınlı-erkekli destanî kahramanlığının şanlı zaferinin ifadesi olan güzel bir millî "Türk Zafer Abidesi"nin yapılışını baş vazife edinen" Karslı Tanıtma Derneği" ve bu gayeye bağlı gençler aleyhinde çalışan mahut kimse ve gruplar, ancak, Moskova-Tiflis-Gümrü/Revan merkezlerindeki Rus teşkilât ve probogandacılarını sevindirir veya onlara mensup , yahut âlet olan heriflerdir.

Bunu böyle bilerek , çok üzölmeyelim ve atalarımızın ruhunu şad edip , onlara lâyük evladlar olduğumuzu iftiharla anarak çalışalım.....

.... yürür, kervan yürür", deyip, bizler millî ve vatanî vazifelerimizi yapalım...⁴⁹

Diyarbakir, 18 Mayıs 1956

21. ...Beklediğimiz üçüncü yeğeniniz, Diyarbakirli olarak Şeker Bayramının ikinci 13 Mayıs 1956 Pazar günü saat 14.38 de Nümune hastahanesi Doğum bölümünde oğlan olarak dünyaya geldi. Ağabeylerinden çok güzel ve akbenizli olan bu çocuk, yüzü "duvaklı" olarak doğdu....Bu bakımdan ona ,yüzü nikablı Oğuz Beyleri"nden birinin adını vermek gerekti; fakat daha önceki kararımıza göre, iki Türk Şehidinin adını koyduk: Göbekadı rahmetli 1930 Ağrı Harekatı şehidi dayımızın hatırasıyla SEYFETTİN; özadı, 639 yılında(1217 yıl önce) Göktürklerin doğu kolunun Çinli boyunduruğundan kurtulması uğrunda ısyan ederek Çin sarayını 17 kişiyle basıp şehid ve milletimizin yeniden istiklâle kavuşmasında kutlu ruhu öncülük eden şehzade KÜRŞAD...⁵⁰

Ankara 7.X.1960

⁴⁸Bu iktibasta, bilim adına idealist bir dava adamı tavrı sergilenip; Kırzioğlu'nun misyonu dikkatlere sunulmaktadır.

⁴⁹Adı geçen abide, "Meçhul Asker Abidesi " adıyla(1972-1973) gerçekleştirilmiştir; temelinin sembolik olarak atılışını gösteren fotoğraf M. Cemal Kırzioğlu'nun arşivinde yer almaktadır.

⁵⁰Küçük oğulunun doğumunu haberini duyurmak için yazılan bu mektup, ilgili iktibasda da belirtildiğ üzere,"Türklerde ad verme" geleneği hakkında bilgi içermektedir.

22. "...Şeyh Şâmilin kız ve erkek torunları ile uzunboylu konuşup, notlar aldım. Şamil oyununu oynayan ve benimseyen gafillere lânet diyorlar..."

Arifiye 16. V. 1961

23. ...Eses mesele şu: 40 yıl Moskof esaretinde kalan Kars ve Artvin gibi iki serhat ilimizde Vâlilere- Belediyelere 1918 deki ilk şanlı kurtuluşları andırtmamak! Ve Rus mezalimini ile istilâsı hâtıralarını andırtmamak! 1920 Karsın son kurtuluşu ile Ermeni ve 1921 Ardahan-Artvinin kurtuluşu ile de Gürcü işgallerine ehemmiyet verdirmemek ve her iki kavimciği buralara getiren İngilizlere hedefi çevirtmek! İşte bizim Vâliler ve öteki idâreciler bu gaflete düşmüşlerdir.

Bir serhat şehri olan Edirne, hem 1913 Bulgar, hem de 1922 Yunan işgallerinden kurtuluşlarını, haklı olarak anar.

...Tezin teslimini bitirince, "Kudret" veya "Son Havadis" te:" S . S . C . B . S İ N İ R İ N D A K İ K A R S V E A R T V İ N V Â L İ L E R İ N E A Ç I K M E K T U P : B o l Ő e v i k - R u s P r o b o g a n d a s ı v e K u r t u l u Ő g ũ n l e r i n i a n m a " başlıklı 3-4 yazı neşredeceğim...

Ankara 26 VIII 1961

24.(a) ... Şâir N e f ' î , yurt ölçüsünde bütün edebiyatçılarımızı alâkadar ettiğinden, onun 8 arkaatasını, 3000 basan "T ũ r k D i l i " ne Dizdaroğlu'nun çok ısrarı üzerine verdim: 1961-1962 ders yılında Nef'î, artık Dulkadurlu Türkman Beğleri âilesinden ve Karıslı olarak tanınacaktır. .. Belki bu ilmî neticeden hoşlanmayacaklardır. Fakat,1579 yılına kadar,(1534-1579) 45 yıl Kars toprakları P a s ı n S a n c a ğ ı ile bir sayılmış ve Nef'î de bu arada doğmuştur...

Ek. 26. VIII.1961

24.(b) ...1309 yılından(602) seneden beri DoĒu-Anadolu da yazıya geöen K ı r z u / K ı r z ı erkek adından gelen soyadımızın bir tarihöesini yakında "T ũ r k Y u r d u " veya "T . F o l k l o r A r a Ő t ı r m a l a r ı " D e r g i s i n d e o k u y a c a k s ı n ı z . B a y b u r d u n B . K . K ı r z ı k ö y l e r i a d ı ⁵¹ iöin M a a r i f M e m u r u n d a n h a l k i z a h h a b e r i n i r i c a e t t i m . B a k a l ı m y a z c a k m ı ! . . .

Ankara, 16.I.1962

25. ... "Kürtlerin Menşein"i 2 Kitap halinde hazırlıyorum I. Kitap " Tarih, Destanlar ve An'anelere göre" olup, 12 ocak 1962 Cuma gũnũ bitti. Ankara Őniversitesine tetkika gũnderiliyor. Mũsbet rapor gelince- 40-50 bin arası-basılacak.II. Kitap " Etnoloji, Antropoloji, Dil, Folklor ve Sosyoloji

⁵¹ B.K. Kırzı: Bũyũk Kırzı, Kũöũk Kırzı (kũyleri kastediliyor.

bakımlarından” olacak ve Nisan 1962 den sonra son şekliyle yazmaya başlayacağım...⁵²

Ankara 28.VII.1962

26. ...Makaleyi Pazartesi veya Salıya tashih de yaparak yolluyacağım. Ahmet Polat Beğe selâmlar eder, özür dilerim. 25 daktilo sahifesi tutuyor ve Erzurum halkının 1534 ten sonra eski Akkoyunlu Paytahtı Tebriz den geldiğini isbat ediyor; Sürmene ve Rize ahalsinin de 1501-1502 de Tebriz den geldiğini belirtiyorum. Bu bir “tez” olup, ileride T. Tarih Kurumu Kurultayına verilecektir. Ke'yi ce ve ge'yi ce söyleyen Sürmene- Rize Bölgesi ile Erzurum ve Tebriz'in aynı Sünnî halkta n olduğu ilk defa Hür Söz 'de ele alınıyor. Böylece mahcubiyetim de azalıp Hür Söz' cülerle rahat görüşeceğim.

Bir de, ev adresime Van'dan Çaldıran gazetesi düzgünce geliyor. Onlara da Eylülde Temür-Karakoyunlu ve Osmanlı Vanlarını yazmak istiyorum...

Arkadaş ve ülküdaşlara ayrı ayrı selâmlar. Türk Yurdu'nun çıkacak Ağustos sayısında da bir makalem var ...⁵³

Ankara 19. XII.1963

27. “...20 Sayılı Orkun'da Anı- Kars Fethinin 900.yıldönümünde hazırlanmak gerektiğini anlatan yazımı belki okudunuz. Ocakta da, Ankara Radyosunda dapteleri okunan bolşevik Süreyya Şarkısı için takma adla bir yazım çıkacak...”

Ankara, 14.VI.1964

28. ...Kars sayıları için yazıları hazırlayınız. Alp-Arslan Marşı şiirleri gelmeye başladı. Dün Kars Lisesine Bakanlık resmen Alp- Arslan Lisesi adını verip, Bakanlık yazısını yazdı. Bu haberi Hür Söz 'de yazdırınız. Erzurum'da da, ALP-Arslan Marşı yazıları bekliyoruz. Enver Tuncalp Beğden umarız. ⁵⁴

Ankara, 8. VII.1964

29...5 Temmuz tarihli Zafer'de I. lik kazanan “Alp- Arslan Marşı” nı H.N. Zorlutuna ve

⁵²Adı geçen çalışmalar: Kürtlerin Kökü, I. Bölüm, Diyarbakır Tanıtma Derneği Yay. Ankara 1963; Her Bakımdan Türk Olan Kürtler , Ankara 1964; Kürtlerin Türklüğü, Ankara 1968 (2.bs., Hamle Yay. İstanbul 1995).

⁵³İlgili makale:”Fundamenta ve Pertev N.Boratav”,S.5,s.35-37,Ağustos 1962”

⁵⁴Şair ve yazar. (1914) Harp Okulu mezunu; bkz.: Dr. Hasan Ali Kasır, Erzurum Şiirleri Antolojisi, Ervak Yay. 1997.

Â . N . A s y a n ın kaleminden okuyunuz ve H ü r S ö z e de veriniz.⁵⁵ Pul oldu. Madalya ve Rozet ile duvar tabaklarını (bakır ve

⁵⁵Selçukluların Anadolu'da yerleşmelerinin başlangıcı olan 16 Ağustos 1064'te Bizanslılar'dan Kars İli'nin Fethi'nin 900. yıldönümünü Kutlama hazırlıklarını yapan Kars'ı Tanıtma Derneği Selçuklu Fethini Kutlama Komitesi'nin - Başkanı M. Fahrettin Kırzioğlu idi- 1 Haziran 1964'te açtığı "Alp Arslan Marşını Yazma Yarışması'nın sonuçları belli olmuş; Cahit Külebi, Hikmet Dizdaroğlu ve Cahit Öztelli'den kurulan Yargıcılar Kurulu iktibasda adları geçen ve aşağıda verilen iki şiiri birincilikle değerlendirmiştir. Biz bu iki şiiri:" Kars Kalemizin 90.Fetih Yıldönümü, Türk Dili dergisinin Cilt:XIII, S.155 ten ayrı basım"ından aldık.Anılan ayrı basım'da M. Fahrettin Kırzioğlu'nun "Kars Kalemizin 900 Yılına Bir Bakış" ile yine M. F. Kırzioğlu'nun "Mehmet F. Karsaklı" takma adıyla yazdığı,"Kağızmanlı Hıfzı" ve "Sürmeli Çukurunda Tuzluca Ayrumlar"ını başlıklarını taşıyan üç ayrı yazısı yer almaktadır.

Alp Arslan Marşı (H.N. Zorlutuna'nın)
Dokuz yüzyıl çığ gibi geçmiş de üzerinden,
Hâlâ bu mutlu günü duyuyoruz derinden:
İlk fetih günüydü bu! Yer oynadı yerinden.
Karstan bir güneş doğdu, yüce dağları aştı;
Batılının gözleri bu güneşten kamaştı.
Atlanmış, pusatlanmış erleri sanki "yel"di;
Nal sesleri bir zafer marşı gibi yükseldi,
Şimşek şimşek hızlandı: zulmü, zulmeti deldi.
Her savaşa benzemez: Bu bir "kutsal savaş"tı;
Ay parçası yiğitler Hak yolunda savaştı.
Arslanların sultanı, sultanların arslanı
Kılıcının ucuyla yazmıştı bu destanı;
Türk'e armağan etti bu mübarek vatanı...
Adı göğa yüceldi, Tanrı'sına yaklaştı;
Gözlerde, gönüllerde Alp Arslan bayraklaştı!

Alp Arslan Marşı (Â . N . A s y a n ın)
Kars'ım , Ankara'yım, Van'ım, Bolu'yum...
Boğazlar'dan geçen fetih yoluyum;
Muradına ermiş Anadoluyum:
Tanrı özenerek kurmuş yapımı...
Selçuklu Alp Arslan, açtı kapımı.
Kalbim doğuştan,"Türk,Türk....diye çarpar;
Yıldız,"yıldızım..." diye göz kırpar;
Şimdi Bayrak'tan ay, bana el çırpar:
Tanrı, özenerek, kurdu yapımı..
Selçuklu Alp Arslan, açtı kapımı.
Elinde kalbini Türk'e uzatan
Ben, binaltımsdört'ten bu yana vatan;
"Benimdir, demiştim, bana gül atan..."
Tanrı, özenerek, kurdu yapımı..
Selçuklu Alp Arslan, açtı kapımı.
Al yeşil sulardır akar gördüğün...
Hâkaanım; boyları, kentle köyün...
Dün Kars nişan, bugün Malazgirt düğün:
Tanrı, özenerek, kurdu yapımı..

porşlen) yaptırmanın peşindeyim Radyo konuşmaları ve programını hazırlıyoruz. Sizleri Karsta vazifeli kılacağız. Ârif Nihat Asyayı ve Profesörleri eşleri ile davet ettik. Banı ile Yıldız⁵⁶ onların hanımlarına yoldaşlık ederler. Sıhathi müsait olursa, H. Nusret Zorlutuna Hanım da Paşa Beği ile Kars törenine gelecek⁵⁷.

Geniş yazıları, Kasım-Aralıkta basıma verilecek büyük “Kars 900.yıl Hatırası” Kitabına hazırlayınız... Bizim Mehmet Özdemir yıllık izinle oralara geliyor. Hikmet de⁵⁸, Dil Kurumu temsilcisi olarak Kars Törenine katılacak...

... Halkevleri Genel Merkez 14,15,17 Ağustos günlerinde paralı temsil vermek üzere: Van - Ağrı - Erzurum - Trabzon - Artvin ve Ardahan halk oyuncularını takımını Karsa getirecek. Her ihtimale karşı (Kadı biçimi şalvarlı) 4 kat şal elbiseyi oradaki yerli elbise satıcı ve işleyicilerinden sorunuz: Kaça yaparsatırlar. Bize lâzım olacak... Tekrar selâmlar...

Ankara 29. 12. 1965

30. “...17 Aralık saat 20. 45 teki Radyo Açık Oturum Konuşmalarımız, 4 hafta sonra 14 Ocakta aynı saatte verilecek. Mevlâna, bizim saate tâlip çıkarak almış!...”⁵⁹

Ankara, 11.3.66

Fakülte arkadaşlarımdan Şair ve edebiyatçı Kaya Bilgegil Beğ, Atatürk Ü. Ed. Bölümüne öğretici olarak geliyor. Kızının adı: Banıçiçek’ tir. Baba-Kız, ikiniz de tanışıp, hoşgeldine gidiniz. Tanzimat Çağı üzerine Pariste Doktora yapmıştır...

...Kadromu, Kültür Müsteşarlığına bağlı olarak yeni kurulan M. Eğ. Bakanlığının Arşiv Md. Şube Müdürü olarak yaptırıldı. Pazartesi

Selçuklu Alp Arslan, açtı kapımı.
Türk’ün hem kalbi, hem eli koluyum;
Onun can yoldaşı, onun kuluyum;
Vaktiyle boşmuşum... şimdi doluyum;
Tanrı, özenerek, kurdu yapımı..
Selçuklu Alp Arslan, açtı kapımı.

⁵⁶Banıçiçek Kırzioğlu ve M.Fahrettin Kırzioğlunun kızkardeşi kastediliyor.

⁵⁷Lütfen cümledeki espriye dikkat edilsin.

⁵⁸Mehmet Özdemir(Dizdaroğlu): Hikmet Dizdaroğlu’nun Milli Eğitim Bakanlığı Müfettişi olan kardeşi.

⁵⁹Lütfen espriye dikkat edilsin.

orada işe başlayacağım.” Dil bakımından Kürtler’in Türklüğü” bölümü, Nisanda basılacak. 23.X.1961 de VI. Türk Tarih Kongresine verdiğim” Aras-Kür Kürtleri” bahsi 52 sahife halinde dizildi.” VI.T.T. Kongresi” kitabında basıldı. Bir adet ayrı basım yaptırıyorum....

Ankara 18.VI.1966

31. MÜJDE:

Kars Belediyesinin 9000 lira parası ile, Ankarada bir otele 25 gün kapanıp çalışan Necip Fâzıl Kısakürek Beğe, Karsın mâzisini ve Kurtuluşunu canlandıran çok güzel ve hârikulâde bir piyes yazdırdık.⁶⁰ Basım hakkını da Derneğe verdi. Daktilosunu yaptım: Muharrire, son tasih ve tadille gönderdim. M. Eğ. Bakanlığı Devlet Tiyatrosuna temsil ettirecek.... 7 yeni şiiri de var!.. Aydın T. Edebiyatında “Gazi Kars” mevzuu çok ve pek güzel işlendi. N. Fazılın en güzel eseri oldu: Sâde dili, içli, hârikulâde sahne tekniği var. ..Bizim evde Derneklilere okudu ve sesini teypte aldık. Bir de “Alpaslan Marşı “ yazarak Derneğe armağan edecek ve bunu İstanbulda Türk hücum/ savaş marşı gibi besteleterek yazacağız. Piyeste KORONun okuyacağı 7 şiirden en kısası, 1807 de Moskof saldırışı ilk başlarken:

“Bu yurda ilk-eşik, Kars!
Rus hıncına beşik, Kars!
Kurtarıcı nerede?

Bağrı delik-deşik Kars!”

Gelince okursunuz; heyecanlarınızı dağıtmıyayım. Piyesin elyazmasını bana “ithaf” etti; torunlarımıza kalacak...

Ankara 17 Ekim 1966

32. ...7-10 Ekimde ”Âşıklar Bayramı” için Konya Turizm Derneğini Jüri heyetine katılarak, Karşılı saz şâirlerinin yarışmada hakları kaybolmasın diye gözettim. 10 Ekimde döndüm ve 4 Karşılı şâirin Fakülte, Millî Kütüphane, Halkevi, Maliye Okulu gibi 4 yerde çalıp çağırarak biraz tanınmaları ve masraf çıkarmalarını sağladım. Dün sabah iki âşık karsa döndü, Dursun Cevlânî’nin evi burada; Müdâmî de gözlük reçetesi için kaldı, Oltulu Yasin Beğ bize geldi, 4- 5 saat birlikte konuştuk.

...Karşılı Âşıklar, 7-9 Ekimde üç gün süre Türkiye ölçüsündeki ”Konya Âşıklar Bayramı”nda irticalden birincilik aldılar: Müdâmî, Murat Çobanoğlu ve Ardanuçlu Efkârî’ye Irticalen Şiir Yarışması’nda birincilik verdik, ellerine yazılı ve fotoğraflı belgeleri de verildi. Türküde, Müdâmî ile Çobanoğlu ”ikinci”sayıldı; birinciliği, İstanbul Konservatuvarı saz uzmanı Kayseri/Bünyanlı Adnan Türközü kazandı. Aslında, tertip heyetinin “Türkü Yarışması “, bilgisizlik eseri olarak ,

⁶⁰ Kanlı Sarık,1.bs. Akçağ Yay., Eskin matb. Ankara 1970.

beste yarışması gibi tertip edilmiş. B y zden, Karşlı aşıkların hakkı arada gitti. Dursun Cevl n  Türküde  c nc  geldi. 10 vilayetten, 17 saz Őiri katılmıştı: 4 Karstan, 4 Sivastan, 2 Kayseriden, 1 Artvin/ Ardanuç, 1 Tokat, 1 Maraş, 1 Adana, 1 Erzincan(Şiir hırsız Davut Sular ), 1 Çorum, 1 Kırşehir(İstanbul Konservatuvarından Őemsi Yastiman). Efkar  de irticalden birinciler arasına geçti. Ağrıdağ' da ejderhayı yere gömülü olarak gözleriyle gördüğünü söyliyen ve "Hür Söz"  de yanılanan sahtek r Davut Sular (Erzincan- ayırly ilçesinden 42 yaşında), ipliği pazara çıkararak, irticalde ancak  c nc  sayıldı; eski usta Őiirlerini ve bestelerini " benim"dir diye okuması, derecesini düşürdü. Bir daha Karşlıların karşısına ıkamıyacak...

Ankara, 20.V. 1967

33. ...Nihayet 6 kişilik J riyi bir araya getirerek, 13 Mayıs 1967 Cumartesi (K rsad'ın 12 yaşına bastığı) günü bir saati biraz geçen bir tez müdafaasında, resmen Edebiyat Doktoru (Dr. Phil.) unvanını aldım. Allah hayırlı etsin. Bařkan Dekan Prof. Dr. Emin Bilgi, Tezi veren ve I. Rapart r Prof. Dr. Akdes Nimet Kurat, tezin II. Rapat r  Prof. Dr. Faruk Sümer, Yardımcı Ders olarak 11 Mayıs Perşembe günü İsl mlıktan  nceki Türk Tarihinden Hunlar, Göktürkler ve Uygurlar'dan imtihan yapan Prof. Dr. Bahaeddin Ögel, Osmanlı Tarihi Profesörü Dr. Adnan Erzi ve Bizans Tarihi Doçenti Dr. Şerif Bařtav'dan ibaret 6 lı Jüri idi. a) Tezden. b) Ortaçağ ve Yeniçađ ile İsl miyetten  nceki Türk Tarihinden(2 saat sürdü) ,c) Tez M dafaasından olmak üzere   koldan da hep pekiyi derece verdiler.

....Geciken bu iř de bitti. Hayırlısı ile Erzurum'a geleceğim. İlk iki yılını Paris'te Fransızcayı geliştirme, tetkik ve Doçentlik tezini işlemekle geçecek...

NOT: Hocaların arzusu  zerine 17 Mayıs tarihli "Zafer" gazetesinde çıkan haberin kesintisini size de gönderiyorum."